

מאת משה דור

בן־בנם של נביאים

עשר שנים למותו של אביגדור המאירי, משורר־מהפכן, קורא תגר, "מקצועי", ומספר מעולה

בוח בהתנגשות העולמית. המאירי קיבל על עצמו לבטא אימה בתוך אימה: זו הכללית — זו הייתה דת הספציפית. במספוריו אנו עדים לתהליך שהיקה כפול וגם המאבק על קיום, התשמת היתרה. הוא כפול. תהילת היתרה המתפתל במלכותה המלחמה העולמית, צריך לעמוד בפני כוחות המתחילים לו הן כאדם והן כיהודי.

סיפורי־המלחמה של המאירי ראויים, לדעתי, שיהא להם מקום בשורה הראשונה של הגאונים, שעניינם התבערה הענקית שלחכה את איחופה והותירה אחריה חלל ריק, שהתמלא "היציבה" ברוחות־הרפאים שהכשירו את הקרקע־רוחית־הדם למערכה השנייה של הטראגדיה הזוועת של המאירי נקיה מרומאנטיזציה של המלחמה. היא גם איננה מלאכותית, פרי האינטלקט הקר, המבקש להבעת — משתו בנוסח אנגריים הרוסי — ומשפטי־הסטאקאוטו המקוטעים, הנפעמים, קצרי־הנשימה, הצממריים, המתחלטים מתחת לענף, הצליתו לשמר להפליא את החרדה העמוקה שמילאה את המשחתמים במטבת הבילאומי. סברנו, כי הסיפורים הקצרים, וכמותם היריעות הרחבות־יותר כמו, "השיגעון הגדול" (ובניגונם של משה, עולים אף על הקלאסיקה של מלחמת־העולם הראשונה, או לפחות עשויים להימנות עם שורותיה, ממש כמו ספריהם של אריך מאריה רמארק או אגרי בארביס, או אחדים מהיוצרים האנגלו־אמריקניים. הנתה זו יפה הן לגבי המערכה עצמה, הן לגבי השכיב, שני הקטבים התקיימים במצב זה כמו במצב זה: השתיקה המתמדת של צלם־האדם והתהוננות הגואשה בפניה. נצאנו של המוות איננו מושלם כל עוד מהבהבת, ולוא גם במיסתרים, הגהלת של יתרון־הערך־האנושי, וכיוון שניבדויו של המאירי יש להם, במקרים רבים, משא נוסף המעיק על גבם — מוצאם היהודי — המאמץ לשמר על הצביון האנושי הוא, בה בעת, המאמץ לנצור את, הנקודה היתרה דתית, שנאת־היהודים נוראה היא, בגילוייה הסאתולוגיים־החיתיים (משני צידי התוויה) כמו בפניה היותר־מעודנים, פני האנטישמיות המש כילה, אבל תיחודי מאמץ לוותר על סימני־ההיכר שלו, אפילו היה חדר מכנה לו ארכה של חיים, מסוימים ככל שיהיו, בלב הצלמוות. ההתחייבות האיימאנטית הזאת להיות יהודי אף כי קשה, קשה מנשוא, להיות יהודי, היא, פעמים הרבה, דתית־פורמאלית מבחינה היצגית. אולם היא הרבה יותר מזה, כמובן: היא דם־התמצית. התחודי הוא שה־העולה של העולם, הקרוב הנצחי, גבורתי הנפש שהוא מפגין כקדוש־מעונה עולה לעתים מזומנות, בקנה אחד עם האומץ האקטיווי של הלוחם, אך יהו עם זאת בוחנת בו, באומץ פעיל זה, איזה נוסף מיוחד, שאי־אפשר לשעות בו, ולו גם הסממן המבדיל את סיפורי־המלחמה של המאירי מצלה של סופרי־העולם ומעלה אותם על מדרגה גבוהה יותר.

לאט־לאט אני גרם בחורף — / ואחר־כך: מי יודע, מי יודע? *

אכן, מורכבת היא אישיות היוצרת של המאירי הרבה יותר ממה שאפשר לשער על־פי הצעה הטובה, מי כמוהו ידע להטיח בפני ציבור־קוראיו את האמת הצורבת, הנועמת, של החולם שתלומד־כדי לנהל בוח את מלהמתו במיסוד הציוני־היצוני ובהתאכנותו של החזון הלאומי וההכרתי, שהוא תפס אותו בחינת פעפוע בלתי־פוסק, היילי, המסרב להצטנן ולהיקרש; ולא בתיאטרון האסטר, שהוא סיפק את עיקר החומר שרוצג בין כתיבתו הכוננת לשרי הלירי, שאצל המאירי לא היה מאסר ומובדל מן החיים, אלא חלק בל־יינחם מהם. הפולמוס על מקומה של האמנות בחברת, על מגמותיה, אם יש כאלו, ועל שלי־

הותה, אם יש לה כזאת, תזכיר אצל המאירי כמו בלי־משים ואין זה משנה מה היו השקפותיו הפוליטיות בתחנה זו או אחרת של חייו. הוא יכול היה להתנשא לפסגות של ליריקה אינטימית, שבה המשורר מדובב בקול מהוסס את הנימים העטונות ביותר של הנפש, כשם שהיה מרתיע מצולות, מוסק צורות, קולע אבני־בליסטראות ממעמקי סמבטיין פיוטי המבקש לתת ביטוי לגפתוליו של קולקטיבי. אך גם נשם לא דאה עצמו מרוש מן הציבור, אלא יונק את תיחתו משורשיה של הנוייה, שבה מזמרים הפרט והכלל אחדיו, בן־בנם של הנביאים העבריים, נביאי התנ"ך, היה המאירי, ספוג עד מות־עצמותיו כהכרת ש,ישי"ל עם, עם אומלל וקדוש / הכואב וחולם, מתייסח ורוע.

וההכרה הזאת בערה בכל עורקיו, בכל גלגל־ליו, בכל התפוכותיו, בכל מצוקותיו האמיתיות והמדומות. היא המסד והיא החופת ליצירתו, הראשית והאחרית.

תחור אל מולם של סופרים. ראוי אביגדור המאירי שדווקא צעירים, שמטבע נעוריהם הם בוסרים בטוסכמות, יגלוהו אל יחבו לחסדם של מבקרים, אשר לכשייענו — אולי זאיילו לשפוך אור גם על חלקת־יצירתו של סופר־סגולה זה. הוא ממתיך להם, במיטב שבו, בצעקה המפרכסת כמו בצקוד־לחשו, וטוב־טוב לו ולהם שיגיעו אליו בכוחות עצמם, בזוגים לפגיעה, לפתיחה ולאחבת.

מולס של סופרים הוא נושא הטעון עיון. אביגדור המאירי לא זכה, עשר שנים לאחר מותו, שייעינו את המועד בעתונות העבירה. אחרים שחלפו לעולמם באותה שנה קטלנית לספרותנו, לפני עשור, הציבו להם המוספים הספרותיים יד. אבל הוא, אחד מבעלי־היחוד המובהקים ביותר שהיה היצירה שלנו — ביצירה כמו ב־סימורה — פסחו ועברו עליו כאילו לא היה.

על־פי התאריך העברי נסטר אביגדור המאירי בכיו ארץ ב־תש"ל. עלי־פי התאריך הלועזי — ב־3 באפריל 1970. שני התאריכים המקו — ועיון לא היה.

מדוע אירע כדבר הזה? האם מפני שאביגדור המאירי איננו חוקק בתודעה הספרותית של מבקרינו? יש רגלים לדבר, שזה הטעם לתת־עלמות המורה, והרי גם בימי־חייו לא נהנה המאירי מהערכתם היתרה של בעלי־הריסין. אולי סחמת אופיו הקשה מסמרים עליו, שהיה שש לקרב, קורא תגר, מקצועי, מרעיש עולמות, שורה וחקי על עצמה באופן אישי מאוד, את גורלו הקר של הסופר העברי מקידמת הדורות. ואולי בגלל הקושי לסווגו באיזו משבצת נוחה־לתיק, כצד ההגדרה הכללית, "אקספרסיוניסטי". הוא לא היה, "אקספרסיוניסט" היחיד בספרות העברית החדשה. אבל הוא בא מהונגריה, שלא העמידה סופרים עבריים רבים. מקורות־ניקתו היו, דוים ומשונים, לנתוני־הטון שצנרו־מתצבתם מורח־אירופה, הדימויים, ההשאלות הפיוטיות, הסמלים והמטאפורות שלו, כותב אבי דהם שאנו ב, מילון הספרות החדשה העברית הכללית" (הוצאת "בזנה", 1959), "נושאים תו יחיד־במינו, בלתי־שכיח בספרות העברית, ור חודש גם יחד. גם המנטאליות שהמאירי הביא לשיירה העברית היתה זרה וחדשה. ולא מעט מסודי עיסמה של שירה זו, בעיקר בראשיתה, היה באותו חודש, שהוא בחוקת יוצא דופן לעומת המקובל במרוכז־השירה העבריים כאודיסה וכאורשה.

ר או כן, האיש שנתן לספרות העברית כמה מפיקי־השירה היוזמים ביותר שלה, הקסו־מים ביותר, וכמה מפיקי הפרוזה הקשוחים והמיוסרים ביותר, כאילו נשכח מלב. בימים אלה קראתי מחדש את סיפורי־המלחמה שלו. המאירי היה קצין הונגרי כצבא הקיסר פראנץ יוזף במלחמת־העולם הראשונה ועד שנמל בשבי הרוסיים ב־1916. הספיק לזוות את הבלהה הגוראה של הקוזאקים האירופים. מלחמת־החמידות, שהקיזה את הדור הצעיר של אירופה בטיט וכיוון גזרה כרת על התקות והומאניטאריות הגדולות של עידן ההתפתחות המדעית האדירה, טבעה חותם בל־יימחה בספריו־היתקן של האמנות שהיו מעור־

לא ייתכן שלא לתמוה, כיצד עצר כוח מי שעבר את כל מדורי התינושים־של־מטה, מי שטבל באש המדורות של השיגעון הגדול, וחצה בעלטה, חחת שמים אדומים, כיצד מסוגל היה לכתוב שירים כה עזובים, סודיאליסטיים־טכנושיים, כמו הפגינת הליוייה, הלומות של בית־רובן. מה מוסלא התזיון הזה: בצטללה השוועה האקספרסיוניסטית, נודרכו שלהבוחיו של, "המקד הרן", והמייה דקה מתרוגנת ומיתמרת מתוך נבכי הנשכחה, הקין הנוער — הוא אבי; / ואמי, הסחיו הגווע בבשמים / סבי: החורף השומר איביים / ואני — אביב ממטיר גשמים. // ולאט־לאט אני עובר, בקיץ הנוער / ולאט־לאט אני חלף בחסיו הנוער /